

УДК 174:657.1

SOFT SKILLS ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА

Оксана Нужна

Луцький національний технічний університет, Луцьк, Україна

Резюме. Висвітлено актуальність теми дослідження. В наш час, коли багато з функцій, які раніше виконував бухгалтер, сьогодні успішно виконують автоматизовані системи обліку, вже недостатньо мати відповідну освіту й досвід роботи за фахом. Щоб бути затребуваним на ринку праці, бухгалтер має володіти, крім професійних компетентностей, ще й цілим рядом комунікативних умінь і особистісних навичок. Розглянуто зміст «твердих» навичок (hard skills) і «м'яких» навичок (soft skills), можливість перевірки та оцінювання рівня опанування ними в конкретних показниках. Досліджено, опанування якими комунікативними вміннями та «м'якими» навичками (soft skills) передбачено при підготовці фахівців з обліку й оподаткування у сфері вищої освіти. Проведено аналіз стандартів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти та визначено ті загальні й спеціальні компетентності, які відповідають «м'яким» навичкам (soft skills), і ті програмні результати навчання, яких ці компетентності дозволяють досягти. Виділено спільні та відмінні «м'які» навички (soft skills), які відповідають компетентностям і дозволяють досягти програмних результатів навчання для різних рівнів вищої освіти відповідно до стандартів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». Встановлено, що такі базові загальнокультурні норми спілкування, формою вираження яких є толерантність, тактовність, соціальна і культурна обізнаність особи, згідно зі стандартами вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», є однаково важливими для здобувачів обох рівнів вищої освіти. Така виявлена спільна навичка, як відповідальність, пов'язана зі здатністю дотримуватися норм професійної етики й застосовувати етичні принципи при виконанні професійних обов'язків. З'ясовано, що спеціальні компетентності, які пов'язані з набуттям «м'яких» навичок (soft skills), в обох розглянутих стандартах вищої освіти стосуються застосування етичних принципів. Встановлено, що у стандартах вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» враховані етичні аспекти в контексті як загальної етики (духовного аспекту), так і професійної етики (практичного аспекту). Обґрунтовано необхідність враховувати сучасні тенденції щодо зміни пріоритетності «м'яких» навичок (soft skills) при підготовці фахівців з бухгалтерського обліку і в професійній діяльності та розвивати саме ті навички, які найбільше затребувані на даний час і в найближчому майбутньому.

Ключові слова: бухгалтер, ділова комунікація, етика, компетентність, комунікативні навички, «м'які» навички, професійна етика, стандарти вищої освіти.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.06.025

Отримано 01.12.2021

UDC 174:657.1

SOFT SKILLS AND ETHICAL ASPECTS OF BUSINESS COMMUNICATION IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF ACCOUNTANT

Oksana Nuzhna

Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine

Summary. The relevance of the research topic is highlighted. At present, when many of the functions previously performed by the accountant, are successfully carried out by automated accounting systems, the appropriate education and experience in the specialty are not enough. In order to be in demand in the labor

market, the accountant must have, in addition to professional competencies, a number of communication skills and personal skills. The content of hard skills and soft skills, the ability to check and assess the level of their mastering in specific indicators are considered. It is investigated which communicative skills and soft skills should be provided while training specialists in accounting and taxation in the field of higher education. Analysis of higher education standards in specialty 071 «Accounting and Taxation» for the first (Bachelor's and second) (Master's) degrees of higher education is carried out and general and special competencies that correspond to soft skills and those program learning outcomes that these competencies allow to achieve. There are common and different soft skills, which correspond to the competencies and make it possible to achieve program learning outcomes for different levels of higher education in accordance with the standards of higher education in specialty 071 «Accounting and Taxation». It is determined that such basic general cultural norms of communication, which form of expression is tolerance, tact, social and cultural awareness of a person, according to higher education standards in specialty 071 «Accounting and Taxation», are equally important for applicants at both levels of higher education. Such common skill as responsibility is associated with the ability to adhere to professional ethics and apply ethical principles in the performance of professional duties. It is defined that special competencies associated with the acquisition of soft skills for both of these higher education standards relate to the application of ethical principles. It is established that the standards of higher education in specialty 071 «Accounting and Taxation! take into account ethical aspects in the context of both general ethics (spiritual aspect) and professional ethics (practical aspect). The requirement to take into account current trends in changing the priority of soft skills in training the accounting professionals and in professional activities and to develop exactly those skills that are in demand now and in the near future is substantiated.

Key words: accountant, business communication, ethics, competence, communication skills, soft skills, professional ethics, higher education standards.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.06.025

Received 01.12.2021

Постановка проблеми. Сьогодні роботодавець хоче бачити бухгалтера, який має ґрунтовні професійні знання та вмiє застосовувати їх на практиці, і водночас ставить до бухгалтера ряд інших вимог та цiнує ті якості, які стосуються не лише професійної підготовки, а й уміння в процесі ділового спілкування комунікувати з представниками різних груп (колегами, керівництвом різних рівнів, представниками контролюючих органів, податковою та інших служб, партнерами та ін.).

Особливо важливим для бухгалтера є вміння реалізовувати особистісний потенціал і вибудовувати успішну кар'єру, яке проявляється, зокрема, у здатності правильно розставляти пріоритети, легко і без опору адаптуватись до змін, швидко освоювати нові технології, проявляти ініціативу, генерувати нові ідеї, помічати корисні тренди раніше за інших та враховувати їх, вносити раціональні пропозиції, мотивувати себе та інших, володіти навичками тайм-менеджменту, бути ерудованим та ін.

Вважаємо, що дослідження в напрямку відшукування балансу професійних та комунікативних умінь і особистісних навичок, якими має володіти бухгалтер для успішної діяльності за фахом та можливості кар'єрного зростання, є актуальним. Особливо це важливо в наш час, коли багато функцій, які раніше виконував бухгалтер, зараз успішно виконують автоматизовані системи обліку. І для того, щоб залишатися затребуваним на ринку праці, вже недостатньо мати відповідну освіту й досвід роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ролі та значення у професійній діяльності бухгалтера навичок комунікації та особистісних характеристик, які сприяють його професійному зростанню, останнім часом привертає значну увагу науковців. Зокрема, Аббас С. Р. вивчає питання формування компетенції й компетентності бухгалтерської служби та виділяє два підходи до розуміння компетенцій: особистісний – який ґрунтується на характеристиках особистості, які дозволяють досягати успішних результатів у роботі; функціональний – який ґрунтується на визначенні завдань та очікуваних результатів [1].

Вигівська І. М. та Макарович В. К. розглянули особисті компетенції бухгалтера та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку й розробили портрет компетенції

потенційного головного бухгалтера, сформований за такими критеріями: інтелектуальні здібності, емоційна зрілість, особисті здібності, контактність, фізичні якості [2].

Питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку та аналізу розглядають Козловський Ю. М. і Яремко І. Й. [3]. Зокрема, автори провели аналіз професійних компетентностей у підготовці бухгалтерських кадрів та оцінили їх відповідності сучасним кваліфікаційним вимогам, визначено найважливіші критерії формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері обліку й аналізу – «... світоглядний, мотиваційний, поведінковий, когнітивний, оцінювальний та ін.» [3].

Плікус І. Й., Жукова Т. А. та Осадча О. О. досліджують вплив інноваційних інформаційних технологій (цифрових технологій) на формування компетентностей бухгалтера, обґрунтовують сучасну модель професії бухгалтера і визначають ключові напрями компетентностей бухгалтера [4].

У дисертаційному дослідженні Ростока М. Л. визначає умови формування професійної компетентності майбутніх обліковців та обґрунтовує зміст і структуру їх професійної компетентності, яка включає мотиваційний, соціально-психологічний, суб'єктний, культурологічний, когнітивний та технологічний компоненти [5].

Солоненко А. А. досліджує сучасні проблеми та визначає перспективи поведінкового бухгалтерського обліку й формує модель компетенцій головного бухгалтера в розрізі відповідності вимогам малого, середнього і великого бізнесу, визначаючи формальні вимоги, професійні навички, управлінські навички й особистісно-ділові характеристики (комунікативні навички, стресостійкість та енергійність, ініціативність і гнучкість, відповідальність і прийняття рішень) [6].

Під економічною компетентністю майбутнього фахівця економічної галузі підготовки Теловата М. Т. розуміє «... професійно-особистісну характеристику, яка включає знання ..., уміння й навички з обліково-економічних дисциплін і професійної діяльності, професійно-особистісні якості та професійну свідомість» [9].

Церклевич В. С. та Кирилук Ю. М. у своїх дослідженнях зосереджують увагу на обґрунтуванні складу й структури ключових компетентностей фахівців з бухгалтерського обліку і характеристиці психологічних особливостей професійної діяльності бухгалтера. Зокрема щодо психологічних якостей бухгалтера, автори зазначають: «... насамперед необхідно досягти високого рівня розвитку таких, як от: акуратність, відповідальність, зосередженість, терплячість, скрупульозна уважність, здатність до самоперевірки та самоконтролю, цілеспрямованість, організованість, наполегливість та пунктуальність» [10].

Зважаючи на значний науковий доробок учених у напрямку дослідження професійних та особистісних компетентностей фахівців з бухгалтерського обліку, вважаємо за доцільне детальніше зупинитися на комунікативних навичках та особистісних характеристиках, важливих для ділової комунікації та професійного зростання бухгалтера в умовах сьогодення.

Мета дослідження – визначити компетентності, передбачені стандартами вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», та відповідні їм «м'які» навички (soft skills), які здатні забезпечити бухгалтеру не лише успішну діяльність за фахом, а й можливість професійного зростання, а також розглянути етичні аспекти ділової комунікації у професійній діяльності бухгалтера.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: проаналізувати стандарти вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти та встановити ті загальні й спеціальні компетентності, які відповідають «м'яким» навичкам (soft skills); виділити спільні та відмінні «м'які» навички (soft skills), які відповідають компетентностям і дозволяють досягти програмних результатів навчання

для різних рівнів вищої освіти відповідно до стандартів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». З'ясувати, як в стандартах вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» враховані етичні аспекти в контексті загальної етики (духовного аспекту) й професійної етики (практичного аспекту).

Для вирішення поставлених завдань використано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, індукція, аналогія, системний підхід.

Виклад основного матеріалу. «Тверді» навички (hard skills), тобто професійні знання та вміння, необхідні для виконання безпосередніх завдань за фахом, здобувачі вищої освіти набувають у ЗВО в процесі виконання індивідуального плану в рамках вивчення навчальних дисциплін та проходження практичної підготовки. Надалі здобуті в процесі навчання в ЗВО «тверді» навички» доповнюються вже безпосередньо в процесі здійснення практичної діяльності за фахом, у робочому середовищі. Зазначимо, що рівень опанування «твердими» навичками можна перевірити й оцінити. Зокрема, ця інформація у формі оцінок (балів) міститься в документі про здобуту вищу освіту, а надалі – в сертифікатах і свідоцтвах про проходження підвищення кваліфікації, стажування, онлайн-курсів, участі у професійних тренінгах, майстер-класах, професійних конференціях, інтенсивах та ін.

Рівень володіння «м'якими» навичками (soft skills) оцінити в конкретних показниках важко, а іноді практично неможливо. Міра прояву цих навичок дуже індивідуальна й залежить, насамперед, від типу особистості, особливостей характеру, темпераменту та інших чинників.

З'ясуємо, яким чином забезпечується можливість набуття зазначених умінь та навичок (компетентностей), а саме «м'яких» навичок (soft skills), при підготовці фахівців з бухгалтерського обліку у сфері вищої освіти.

Підготовка здобувачів вищої освіти з обліку й оподаткування в Україні здійснюється відповідно до затверджених відповідними Наказами Міністерства освіти і науки України стандартів вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [8] і другого (магістерського) рівня вищої освіти [7].

Стандарти вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» передбачають формування у фахівців з обліку й оподаткування як загальних компетентностей, так і спеціальних (фахових) компетентностей, які мають забезпечити програмні результати навчання.

Зазначимо, що стандарти вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» передбачають формування відповідних компетентностей, які можна віднести не лише до «твердих» навичок (hard skills), а й до «м'яких» навичок (soft skills) для досягнення відповідних програмних результатів навчання.

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ми виділили ті компетентності, які можна віднести до «м'яких» навичок (soft skills), і ті програмні результати навчання, яких ці компетентності дозволяють досягнути. З'ясовано, що 4 з 23 загальних компетентностей, передбачених стандартом, за змістом пов'язані з набуттям «м'яких» навичок (soft skills), зокрема таких, як уміння працювати в команді, соціальна й культурна обізнаність, толерантність, тактовність, критичне мислення. До вже зазначених «м'яких» навичок (soft skills), відповідно до програмних результатів навчання, додамо ще лідерство, відповідальність, дисциплінованість, пунктуальність, тайм-менеджмент.

У стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти ми також виділили ті компетентності, які можна віднести до «м'яких» навичок (soft skills) і ті програмні результати навчання, яких ці компетентності дозволяють досягнути. З'ясовано, що 4 з 11 загальних компетентностей, передбачених Стандартом, за змістом пов'язані з набуттям «м'яких»

навичок (soft skills), зокрема таких, як креативність, комунікабельність, вміння вести діалог, вміння переконувати, вміння відстоювати власну думку, соціальна і культурна обізнаність, толерантність, тактовність. До вже зазначених «м'яких» навичок (soft skills), відповідно до програмних результатів навчання, додамо ще відповідальність, емоційний інтелект, емпатію, вміння мотивувати себе.

Ми визначили спільні та відмінні «м'які» навички (soft skills), які відповідають загальним компетентностям і дозволяють досягти програмних результатів навчання для різних рівнів вищої освіти відповідно до стандартів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» (табл. 1).

Таблиця 1. Спільні та відмінні «м'які» навички (soft skills), які відповідають загальним компетентностям і дозволяють досягти програмних результатів навчання, для різних рівнів вищої освіти відповідно до стандартів вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Table 1. Common and different soft skills, which correspond to the general competencies and make it possible to achieve program learning outcomes, for different levels of higher education in accordance with the standards of higher education in specialty 071 «Accounting and Taxation»

Перший (бакалаврський) рівень	Другий (магістерський) рівень
Спільні	
Соціальна і культурна обізнаність Толерантність Тактовність Відповідальність	
Відмінні	
Вміння працювати в команді Критичне мислення Лідерство Соціальна і культурна обізнаність Толерантність Тактовність Дисциплінованість Пунктуальність Тайм-менеджмент	Креативність Комунікабельність Уміння вести діалог Уміння переконувати Уміння відстоювати власну думку Емоційний інтелект Емпатія Уміння мотивувати себе

Сформовано автором на основі власних спостережень.

Отже, такі базові загальнокультурні норми спілкування, формою вираження яких є толерантність, тактовність, соціальна і культурна обізнаність особи (яка передбачає здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність), згідно зі стандартами вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» є однаково важливими для здобувачів обох рівнів вищої освіти – і першого (бакалаврського), і другого (магістерського). Адже у діловому спілкуванні необхідними якостями фахівця є ввічливість, прояв поваги до співрозмовників та визнання їх права на власну думку. Така виявлена спільна навичка, як відповідальність, пов'язана зі здатністю дотримуватися норм професійної етики і застосовувати етичні принципи при виконанні професійних обов'язків.

Інші «м'які» навички (soft skills), які відповідають загальним компетентностям згідно зі стандартами вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», розподілились за рівнями вищої освіти таким чином:

– уміння працювати в команді, здатність до критичного мислення, здатність проявляти лідерські якості, соціальна і культурна обізнаність, толерантність, тактовність, дисциплінованість, пунктуальність, уміння управляти часом (тайм-менеджмент) (перший (бакалаврський) рівень);

– креативність, комунікабельність, уміння вести діалог, уміння переконувати, уміння відстоювати власну думку, емоційний інтелект, здатність до емпатії, уміння мотивувати себе (другий (магістерський) рівень).

Однак зазначимо, що здобувачі освіти другого (магістерського) рівня вже повинні мати сформовані «м'які» навички (soft skills), які передбачені відповідними компетентностями для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Спеціальні компетентності, пов'язані з набуттям «м'яких» навичок (soft skills), в обох розглянутих стандартах вищої освіти стосуються застосування етичних принципів. Зазначимо, що питанням етики у Стандартах вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» як для першого (бакалаврського), так і для другого (магістерського) рівнів вищої освіти приділяється значна увага. Причому в зазначених стандартах враховані два етичні аспекти:

– загальна етика, тобто духовний аспект, яка передбачає дотримання норм моральної поведінки – шляхом забезпечення загальної компетентності «Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)» [7; 8] (ЗК06 у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [8]; ЗК10 у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [7]);

– професійна етика, тобто практичний аспект, яка передбачає дотримання норм моральної поведінки у професійній діяльності – шляхом забезпечення спеціальної компетентності (СК10 «Здатність застосовувати етичні принципи під час виконання професійних обов'язків» [8] у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; СК06 «Використовувати міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг з дотриманням вимог професійної етики в процесі практичної діяльності» [7] у Стандарті вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти).

На практиці для бухгалтера професійна етика передбачає, що він не беззаперечно виконує вказівки керівника чи власника бізнесу, не піддається впливу інших осіб, а проявляє свідомість, приймає на себе відповідальність і діє в інтересах громадськості. Це може стосуватися, зокрема, правдивості інформації в документах та звітності за його підписом.

Враховуючи те, що сучасний світ дуже швидко змінюється й ті навички, які ще вчора були важливими і займали високі позиції в рейтингах, сьогодні вже не є такими затребуваними і їх місце займають інші, актуальніші. Практикуючий бухгалтер повинен бути здатним легко адаптуватись до змін, швидко змінювати власне мислення залежно від нових завдань та обставин. Таким чином, майбутнім і практикуючим фахівцям-обліковцям слід працювати над собою і розвивати «м'які» навички, адже це під силу кожному і залежить лише від бажання самої особи. А в контексті підготовки фахівців, зокрема з бухгалтерського обліку, це означає, що діючі стандарти освіти слід періодично переглядати й адаптувати їх до нових вимог.

Висновки. Професія бухгалтера відноситься до тих професій, для яких важливо дотримуватись балансу «твердих» (hard skills) і «м'яких» навичок (soft skills). Уміння знаходити порозуміння в діловому спілкуванні з контактними аудиторіями як внутрішніми (колеги по роботі, керівництво, підлеглі), так і зовнішніми (керівні та контролюючі органи, ділові партнери, конкуренти, контрагенти) для професії бухгалтера не менш важливе, ніж професійні компетенції.

Беззаперечно, для професії бухгалтера необхідною є професійна компетентність, тобто знання з фаху. Однак не менш важливими для бухгалтера є комунікативні навички – комунікабельність, уміння спілкуватися з колегами та представниками

ділових кіл різних рівнів, працювати в команді, емоційний інтелект, стресостійкість, критичне мислення та інші. Наявність саме цих навичок дає можливість успішно вибудувати кар'єру, мати привабливий імідж, формувати добру репутацію в діловому світі та бути затребуваним на ринку праці. Вагому роль у формуванні репутації та іміджу бухгалтера мають етичні аспекти його діяльності, які передбачають дотримання принципів як загальної, так і професійної етики.

Обґрунтовано необхідність враховувати сучасні тенденції щодо зміни пріоритетності «м'яких» навичок (soft skills) при підготовці фахівців з бухгалтерського обліку і в подальшій професійній діяльності за фахом та розвивати саме ті навички, які найбільш затребувані на даний час і в найближчому майбутньому.

Conclusions. Thus, the profession of accountant is one of those professions where it is important to maintain the balance of hard skills and soft skills. The ability to find understanding in business communication with contact audiences both internal (colleagues, management, subordinates) and external (management and supervisory bodies, business partners, competitors, contractors) for the profession of accountant is as important as professional competencies.

Undoubtedly, the profession of an accountant requires professional competence, i.e. knowledge of the specialty. However, communication skills – sociability, ability to communicate with colleagues and business people at different levels, work in team, emotional intelligence, resilience, critical thinking and others are also important for the accountant. The availability of such skills makes it possible to build a successful career, have attractive image, build a good reputation in the business world and be in demand in the labor market. An important role in shaping the reputation and image of the accountant have ethical aspects of his/her activities, which involve compliance with the principles of both general ethics and professional ethics.

The need to take into account current trends in changing the priority of «soft skills» while training accounting professionals and in further professional activities and to develop exactly those skills that are most in demand now and in the near future is substantiated.

Список використаної літератури

1. Аббас С. Р. Формирование компетенции и компетентности бухгалтерской службы. Вестник УГНТУ. Сер.: Экономика. 2016. № 4 (18). С. 71–79. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-kompetentsii-i-kompetentnosti-buhgalterskoy-sluzhby>.
2. Вигівська І. М., Макарович В. К. Особисті компетенції бухгалтера та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. 2018. Вип. 1 (51). С. 401–406. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2018_1_67.
3. Козловський Ю. М., Яремко І. Й. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку та аналізу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 940–944. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/176.pdf>.
4. Плікус І. Й., Жукова Т. А., Осадча О. О. Модель професії бухгалтера в епоху цифрових трансформацій: ключові напрями компетентностей бухгалтера. Приазовський економічний вісник. 2019. Вип. 1 (12). С. 200–205. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/38.pdf.
5. Росток М. Л. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2017. 24 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/708971/1/aref_rostoka%2030052017r.pdf.
6. Солоненко А. А. Поведенческий бухгалтерский учет: реалии и перспективы. Вестник АГТУ. Сер.: Экономика. 2015. № 1. С. 89–99. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/povedencheskiy-buhgalterskiy-uchet-realii-i-perspektivy-1/viewer>.
7. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.07.2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/071-oblik-i-opodatkovannya-magistr.pdf>.
8. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджений Наказом Міністерства освіти і науки України від 19.11.2018 р.

URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkovannya-bakalavr.pdf>.

9. Теловата М. Т. Графічна модель наступності у вищих навчальних закладах України при професійній підготовці майбутніх фахівців економічної галузі. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2011/Pedagogica/2_79985.doc.htm.
10. Церклевич В. С., Кирилюк Ю. М. Психологічні аспекти професійної компетентності бухгалтера. URL: <http://www.xktei.km.ua/files/pac.pdf>.

References

1. Abbas S. R. Formirovanie kompetencii i kompetentnosti buhgalterskoj sluzhby [Formation of the competence and competence of the accounting service]. Vestnik UGNTU. Ser.: E'konomika. 2016. No. 4 (18). P. 71–79. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-kompetentsii-i-kompetentnosti-buhgalterskoj-sluzhby> (accessed: 20.09.2021). [In Russian].
2. Vyghivsjka I. M., Makarovych V. K. Osobysti kompetenciji bukhghaltera ta jikh vplyv na orghanizaciju bukhghalters'kogo obliku [Specialist competencies of an accountant and its injected into the organization of the accounting region]. Naukovyj visnyk Uzhgorod's'kogo universytetu. Ser.: Ekonomika. 2018. Vol. 1 (51). P. 401–406. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2018_1_67 (accessed: 05.10.2021). [In Ukrainian].
3. Kozlovskij Ju. M., Jaremko I. J. Formuvannja profesijnoji kompetentnosti majbutnikh fakhivciv z obliku ta analizu [Formation of professional competence of potential problems from the field and analysis]. Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky. 2018. Vol. 22. P. 940–944. URL: <http://global-national.in.ua/archive/22-2018/176.pdf> (accessed: 02.09.2021). [In Ukrainian].
4. Plikus I. J., Zhukova T. A., Osadcha O. O. Modelj profesiji bukhghaltera v epokhu cyfrovych transformacij: ključovi naprjamy kompetentnostej bukhghaltera [Model of the professional accountant in the era of digital transformation: the keys to the competence of an accountant]. Pryazov's'kij ekonomichnyj visnyk. 2019. Vol. 1 (12). P. 200–205. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/38.pdf. (accessed 12.10.2021). [In Ukrainian].
5. Rostoka M. L. Pedagogichni umovy formuvannja profesijnoji kompetentnosti majbutnikh oblikovciv z rejestraciji bukhghalters'kykh danykh [Pedagogical think about the form of professional competence of maybut regional authorities from the restoration of accounting records]. (Phd Thesis), Kharkiv. 2017. URL: https://lib.iitta.gov.ua/708971/1/aref_rostoka%2030052017r.pdf (accessed: 03.10.2021). [In Ukrainian].
6. Solonenko A. A. Povedencheskij buhgalterskij uchet: realii i perspektivy [Behavioral Accounting: Realities and Prospects]. Vestnik AGTU. Ser.: E'konomika. 2015. No. 1. P. 89–99. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/povedencheskij-buhgalterskij-uchet-realii-i-perspektivy-1/viewer> (accessed: 05.09.2021). [In Russian].
7. Standart vyshhoji osvity za specialnistju 071 “Oblik i opodatkovannja” dlja drugogho (magisters'kogho) rivnja vyshhoji osvity, zatverdzenyj Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrajinny vid 10.07.2019 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/071-oblik-i-opodatkovannya-magistr.pdf> (accessed: 02.09.2021). [In Ukrainian].
8. Standart vyshhoji osvity za specialnistju 071 “Oblik i opodatkovannja” dlja pershogho (bakalavr'skogho) rivnja vyshhoji osvity, zatverdzenyj Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrajinny vid 19.11.2018 r. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkovannya-bakalavr.pdf> (accessed: 02.09.2021). [In Ukrainian].
9. Telovata M. T. Ghrafichna modelj nastupnosti u vyshhykh navchalnykh zakladakh Ukrajinny pry profesijnij pidgotovci majbutnikh fakhivciv ekonomichnoji ghaluzi [A graphical model of offensiveness in Ukraine's primary mortgages during professional preparation of economic feasibility studies]. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2011/Pedagogica/2_79985.doc.htm (accessed: 14.09.2021). [In Ukrainian].
10. Cerkevych V. S., Kyryljuk Ju. M. Psykholohichni aspekty profesijnoji kompetentnosti bukhghaltera [Psychological aspects of professional competence of an accountant]. URL: <http://www.xktei.km.ua/files/pac.pdf> (accessed: 16.09.2021). [In Ukrainian].